

سپیده کاشانی

درس یازدهم

خاک آزادگان

مبارزان، جوانان

استعاره: وطن، کشور
ویژگی سبکی
استعاره
واج آرایی و تکرار
شیوه بلاغی

بجو شد گل اندر گل از گلشن من
دشمن

جدا سازی ای خصم، سر از تن من
تناسب

تو عشق میان من و میهن من ؟
کنایه: مردن

تجلی هستی است جان کندن من
تناسب

که بعد از من افروزد از مدفن من
کنایه از: نابود شدن

بتازد به نیرنگ تو، تو سن من
اسب سرکش
پنج جمله

همه خوشتر شدم شد خرمن من
استعاره از: وجود شاعر

گل صبر می پرورد دامن من
صیوری و بردباری
استعاره از: آغوش و وجود

زنی گر به تیغ ستم گردن من
کنایه: کشتن

سپیده کاشانی (سرور اعظم باکوچی)

شاعر و ترانه سرا

کنایه: کشتن سرزمین، وطن، کشور
منادا
به خون، گر کشتی خاک من، دشمن من

تم گر بوزی، به تیرم بدوزی
مرا: مفعول
مجاز: وجود

می توانی ز قلم زبانی
اسنادی
عقیده، آرزو

ایرانی ام آرامم شهادت
تخصیص

پندار این شعله، افسرده گردد
تخصیص

نه تسلیم و سازش، نه تکلیف و خواهش
حذف فعل: قرینه معنوی

کنون رود خلق است، دریای جوشان
واج آرایی و تشبیه

من آزاده از خاک آزادگانم
اسنادی

جز از جام توحید هرگز نوشم
کاسه، ساغر

یکتا پرستی و توحید

دست از یکتا پرستی بر نخواهم داشت

دفاع از وطن
بامردن من راهم ادامه دارد

میهن دوستی

من: مضاف الیه

موقوف المعانی

کجا

کی

بامردن من زندگی حقیقی آشکار می شود

کشته عشق حیات ابدی می باید

جاودانگی عشق به وطن

استعاره: عشق به وطن

حذف فعل: قرینه معنوی

پیوند هم پایه ساز

واج آرایی و تشبیه

شیوه بلاغی

ما ایرانیان انسان های صیوری هستیم

کنایه از: ایرانیان

حرف اضافه

دریا

نماد اتحاد

رود

نماد پراکندگی

کارگاه متن پژوهی

قلمرو زبانی

۱ برای واژه «افسرده» دو معادل معنایی بنویسید. **منجمد / پژمرده**

۲ بیت زیر را بر اساس ترتیب اجزای جمله در زبان فارسی مرتب کنید؛ سپس اجزای هر جمله بیت را در جدول قرار دهید.

من ایرانیم آرمانم شهادت تجلی هستی است جان کندن من

نهاد	گزاره
من	ایرانیم (ایرانی هستم)
آرمانم	شهادت (است)
جان کندن من	تجلی هستی است

قالب هر دو شعر غزل است

قلمرو ادبی

درون مایه و محتوای غزل مهرو ماه عاشقانه و عارفانه است اما خاک آزادگان حماسی - میهنی است و تصویر وطن پرستی و ایثار مردم در برابر بیگانگان است
این سروده را از نظر قالب و مضمون با شعر «مهر و وفا» مقایسه کنید.

۱ در شعر که خواندید، واژه‌های «خاک» و «شعله» در کدام مفهوم مجازی به کار رفته‌اند؟
مجاز از: سرزمین ، کشور ، وطن ←
مجاز از: عشق به وطن ←

۳ در سال‌های پیش با اجزای جمله (نهاد، مفعول، متمم، مسند و فعل) و جایگاه هر یک از آنها در جمله آشنا شدیم. گاهی اجزای کلام، برای تأثیر بیشتر سخن در زبان ادبی، بنا بر تشخیص شاعر یا نویسنده جابه‌جا می‌شود؛ مانند مصراع «گل صبر، می‌پرورد دامن من»، که مفعول و فعل بر نهاد، مقدم شده است تا شیوایی و رسایی کلام بیشتر شود؛ به این گونه بیان، «شیوه بلاغی» می‌گویند.

www.my-dars.ir

شیوه عادی

شیوه بلاغی

گروه های سازنده جمله به دو شیوه در کنار هم قرار می گیرند

شیوه عادی: آمدن نقش ها و اجزای جمله « نهاد - مفعول - متمم - مسند - فعل » در جای اصلی خود

نهاد + فعل: خورشید شکفت
نهاد محذوف + متمم + فعل: به کتابخانه رفتیم
مثال:
قید + نهاد + فعل: دیشب خطوط دفاعی دشمن فرو ریخت

شیوه بلاغی: مقدم شدن و جابه جایی نقش ها و اجزای جمله « مسند - متمم - مفعول - نهاد - فعل » بر یکدیگر

مثال:
مقدم دانستن مسند و فعل بر نهاد: تجلی هستی است جان کندن من
مقدم دانستن فعل بر نهاد: رسید مزده که آمد بهار

این شیوه در مقابل شیوه عادی قرار می گیرد. در شیوه عادی، اصل بر این است که نهاد همه جمله ها در ابتدا و فعل در پایان قرار گیرد و سایر اجزای جمله، مانند متمم، مفعول و مسند در جایگاه معمول خود طبق زبان معیار واقع شوند. ■ نمونه ای از کاربرد شیوه بلاغی را در متن درس بیابید و آن را توضیح دهید.

قلمرو فکری

- ۱ در کدام بیت، بر مفهوم «یگانه پرستی» تأکید شده است؟ **بیت 9** زنی گر به تیغ ستم گردن من
- ۲ مضمون بیت های دوم و سوم را با سروده زیر مقایسه کنید.
تا زَبَرِ خاکی ای درخت تنومند مگسل از این آب و خاک ریشه پیوند
مفهوم مشترک ابیات: عشق به وطن و میهن پرستی را توصیه می کند
ادیب الممالک فراهانی و اینکه نباید دلبستگی به وطن را از دست بدهیم
- ۳ در کدام بیت، به مفهوم آیه شریفه «وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ» (سوره آل عمران، آیه ۱۶۹) اشاره شده است؟ **بیت 4**
- ۴ من ایرانی ام آرمانم شهادت تجلی هستی است جان کندن من

